

Stanisława Kamińskiego program badań nad błędami logicznymi — perspektywa współczesnej teorii argumentacji

Marcin Koszowy
Uniwersytet w Białymstoku

Jednym z celów nauczania logiki jest uwrażliwienie studentów „na najbardziej rozpowszechnione błędy logiczne w myśleniu i wypowiedaniu myśli” (Jadacki 1997, s. 143). Jednak w podręcznikowych omówieniach błędów logicznych brakuje ich przejrzystej klasyfikacji (tamże). Typowe zestawienia błędów logicznych mają bowiem w większym stopniu charakter nieuporządkowanej listy, niż systematycznego ujęcia:

W tych partiach podręczników, które poświęcone są błędom, dominuje podejście intuicyjno-taksonomiczne, wskutek czego przywodzą one na myśl sporządzone przez amatorów kolekcje osobliwości. Przedstawia się w nich po prostu różnorakie okazy logicznych „przestępstw”, pogrupowane wedle pewnych tradycyjnych etykietek i opatrzone niezwykle skąpym komentarzem — jak gdyby nazwa i kilka przykładów stanowiły wystarczający instruktaż. Tam zaś, gdzie autorzy zdają się mieć zapędy teoretyczne, panuje pojęciowy zamęt (Hołówka 1998, s. 11).

Przyczyną tego stanu rzeczy jest utrwalona w podręcznikach logiki tendencja do powielania sposobów omawiania błędów logicznych (Hamblin 1970, s. 11-14). Trudności opracowania tej problematyki powoduje ponadto fakt, że temat „błędy logiczne”:

[...] nie stwarza możliwości zabłyśnięcia pomysłowością teoretyczną czy nowatorstwem metodologicznym: jest zanadto skrępowany bardzo swoistym materiałem empirycznym, zbyt 'opisowy', a przy tym kojarzony z działalnością nauczycielską raczej niż naukową (Stanosz 1983, s. 3).

Dostrzegając różnorodne trudności podejmowania problematyki błędu logicznego K. Lambert i W. Ulrich (1980) sformułowali radykalny postulat: skoro charakterystyka błędów logicznych częściej prowadzi do nieporozumień niż do wartościowych rezultatów poznawczych, to nie warto się nią w ogóle zajmować — powinna zatem zostać wyrzucona z wykładu logiki do czasu, gdy zostanie rzetelnie opracowana.

Wbrew tego rodzaju postulatom niektórzy badacze twierdzą, że należy w sposób systematyczny opracować problematykę błędu logicznego. W ten nurt badań wpisują się m.in. poglądy na błędy logiczne sformułowane przez Stanisława Kamińskiego (1919-1986).

Przedmiotem referatu jest koncepcja błędu logicznego zaproponowana przez Kamińskiego w artykułach: *O błędach słownego przekazywania myśli* (1958), *Próba klasyfikacji błędów wystowienia myśli* (1960), *Koncepcja błędu logicznego* (1961) oraz *Systematyzacja typowych błędów logicznych* (1962). W wymienionych tekstach Kamiński zdał sprawę ze stanu badań nad problematyką błędu logicznego w polskiej tradycji logicznej oraz w literaturze anglosaskiej, zaproponował własną koncepcję błędu logicznego oraz opracował systematyzację błędów logicznych. Na koncepcję błędu logicznego w ujęciu Kamińskiego składają się następujące elementy:

- poglądy na temat zasadności podejmowania problematyki błędu logicznego,
- poglądy na temat roli błędów logicznych w poznaniu,
- definicje błędu logicznego,
- poglądy dotyczące kryteriów identyfikowania błędów logicznych,
- systematyzacja błędów logicznych,
- poglądy dotyczące trudności opracowania systematyzacji błędów logicznych.

Zasadniczą część projektu stanowią definicje błędu logicznego oraz systematyzacja błędów logicznych.

W pracach Kamińskiego zostały sformułowane dwie definicje błędu logicznego (Kamiński 1961, s. 44–45):

1. błąd logiczny (w sensie szerokim) to przypadek nieprzestrzegania norm logicznych formułowanych w logice formalnej, semiotyce i ogólnej metodologii nauk.
2. błąd logiczny (w sensie wąskim) to wadliwość poznawcza związana z wykonywaniem czynności rozumowania, m.in. z (a) przygotowaniem, (b) wyrażaniem, (c) przekazywaniem i (d) wykorzystywaniem rozumowań.

Opracowując systematyzację błędów logicznych, Kamiński przyjął szerokie rozumienie błędu logicznego. Na tej podstawie wyróżnił główne typy błędów logicznych (1962, s. 29-39):

- błędy teoriopoznawcze,
- błędy semiotyczne,
- błędy rozumowań (czyli błędy logiczne w ścisłym sensie),
- błędy metodologiczne.

Systematyczny charakter omówionej koncepcji czyni zasadnym stwierdzenie, że Kamiński zaproponował program badań nad błędami logicznymi. Celem referatu jest udzielenie odpowiedzi na pytanie: które elementy tego programu mogą zostać wykorzystane we współczesnych badaniach z zakresu teorii argumentacji?

Literatura

Hamblin, Ch. L. (1970). *Fallacies*. London: Methuen.

Hołówka, T. (1998). *Błędy, spory, argumenty. Szkice z logiki stosowanej*. Warszawa: Wydział Filozofii i Socjologii UW.

Jadacki, J.J. (1997). Nowa klasyfikacja starych błędów logicznych. W: E. Żarnecka-Biały (red.), *Między prawdą i normą a błędem*, Dialogikon, t. 6, Kraków: Wydawnictwo UJ, s. 143-153.

Kamiński, S. (1958). O błędach słownego przekazywania myśli. *Sprawozdania z Czynności Wydawniczej i Posiedzeń Naukowych oraz Kronika Towarzystwa Naukowego KUL* 9, s. 84-88.

Kamiński, S. (1960). Próba klasyfikacji błędów wysłowienia myśli. *Studia Logica* 9, s. 241-244.

Kamiński, S. (1961). Koncepcja błędu logicznego. *Sprawozdania z Czynności Wydawniczej i Posiedzeń Naukowych oraz Kronika Towarzystwa Naukowego KUL* 12, s. 44-46.

Kamiński, S. (1962). Systematyzacja typowych błędów logicznych. *Roczniki Filozoficzne* 10 (1), s. 5-39.

Koziński, P. (1983). *Błędy logiczne w wypowiedziach*. Warszawa: Wydawnictwa UW.

Lambert, K., Ulrich W. (1980). *The Nature of Argument*. New York: Macmillan-Collier Macmillan.

Stanosz, B. (1983). Przedmowa. W: P. Koziński, *Błędy logiczne w wypowiedziach*, Warszawa: Wydawnictwa UW, s. 3.